

Creació de les Esquadres de Catalunya

JOAN PAPELL TARDIU. Acadèmic i historiador

Les *Esquadras de paisanos armados*, posteriorment conegudes, i fins avui, com els Mossos d'Esquadra, policia judicial catalana, foren establertes a Catalunya al segle XVIII. La seva creació va ser un fet circumstancial motivat per la revolta catalana del Camp de Tarragona de l'any 1719, dins l'àmbit general de la guerra entre els regnes borbònics de França i d'Espanya.

Després de la Pau d'Utrecht de 1713, Catalunya, fidel a l'arxiduc Carles d'Àustria _per als catalans, Carles III_, continuà la lluita contra les tropes franceses i castelleses fins a la caiguda de Barcelona, l'11 de setembre de 1714. El malestar entre la monarquia borbònica i els catalans continuava latent. Els problemes per a Felip V d'Espanya, a més dels que tenia a Catalunya, es van veure encara més agreujats per la dissortada política espanyola a Itàlia i per l'enfrontament amb la corona austríaca.

Morta Maria Lluïsa de Savoia, primera muller de Felip V, el monarca es tornà a maridar amb la italiana Isabel Farnese. Aquesta princesa intrigant va convèncer el seu dèbil i maniàtic marit perquè deixés el destí de la monarquia espanyola, com a primer ministre, en mans del seu favorit, l'italià Juli Alberoni, que l'havia acompanyat des de la

ESQUADRES DE CATALUNYA

Sala de Plens de l'Ajuntament de Valls on s'ubica la Galeria de Ciutadans Il·lustres

Llinda de la porta d'entrada a la Sala de Plens

Fotografies: Elena Milà Fortuny

ESQUADRES DE CATALUNYA

Dibuix de Pellicer on apareix la façana de l'Ajuntament de Valls tal com devia ser en temps dels batlles Veciana, abans de ser restaurada, a finals del segle XIX (extret del llibre *Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana del segle XVIII*, de Núria Sales. Editorial Aedos. Barcelona, 1962)

A la pàgina següent: façana actual de l'Ajuntament de Valls, a la plaça del Blat
Fotografia: Elena Milà Fortuny

península itàlica a Madrid. La desgraciada política exterior duta a terme per aquest personatge que es movia per satisfer l'interès de la reina de conquerir estats a Itàlia per als seus fills trencava tots els pactes d'Utrecht i Rastatt i va fer que els pactes de la Quàdruple Aliança es capgessin. La guerra d'Itàlia fou un fracàs i això posava en una situació perillosa la corona, una situació que es va agreujar més per un fet insòlit propiciat per l'ambaixador espanyol Monteleón. A finals de desembre de 1718, a la cort francesa es descobrí una conspiració contra el regent de la Corona, Felip d'Orleans, animada per Alberoni, en la qual van intervenir la duquessa del Maine, filla del gran Condé, l'ambaixador francès Cellamare i un fill seu. Gràcies _o per desgràcia_ a una indiscreció del secretari de Cellamare, el regent va poder interceptar la correspondència compromesa entre els conspiradors francesos i Isabel Farnese. No cal dir que aquests fets van provocar la ira i la irritació del regent francès i del tron francès. L'efecte immediat fou la declaració de guerra a Felip V, el 9 de gener de 1719.

El mes d'abril d'aquest mateix any, el duc de Berwick, mariscal al servei de la Corona de França, de funesta recordança per als catalans car va ser el general que va rendir Barcelona el 1714, amb un exèrcit superior als trenta mil homes, va entrar a Espanya per la frontera basconavarresa. L'objectiu:

prendre Madrid. L'avanç francès no va tenir èxit, ni tampoc va suposar cap efecte important el bombardeig anglès a Sant Sebastià, Vigo i Santoya. Però el mes de juny un altre exèrcit francès, aquest sota el comandament de De Bonas, va envair i ocupar la Vall d'Aran. El mes de desembre els francesos eren amos d'una extensa franja de terreny al nord de Catalunya que abraçava la Cerdanya, el Ripollès, la Garrotxa i l'Alt Empordà. La invasió de la Vall d'Aran per les tropes franceses va anar conjuntada amb un altre fet: una maniobra de distracció per evitar que les tropes borbòniques espanyoles acudissin a tancar la bretxa.

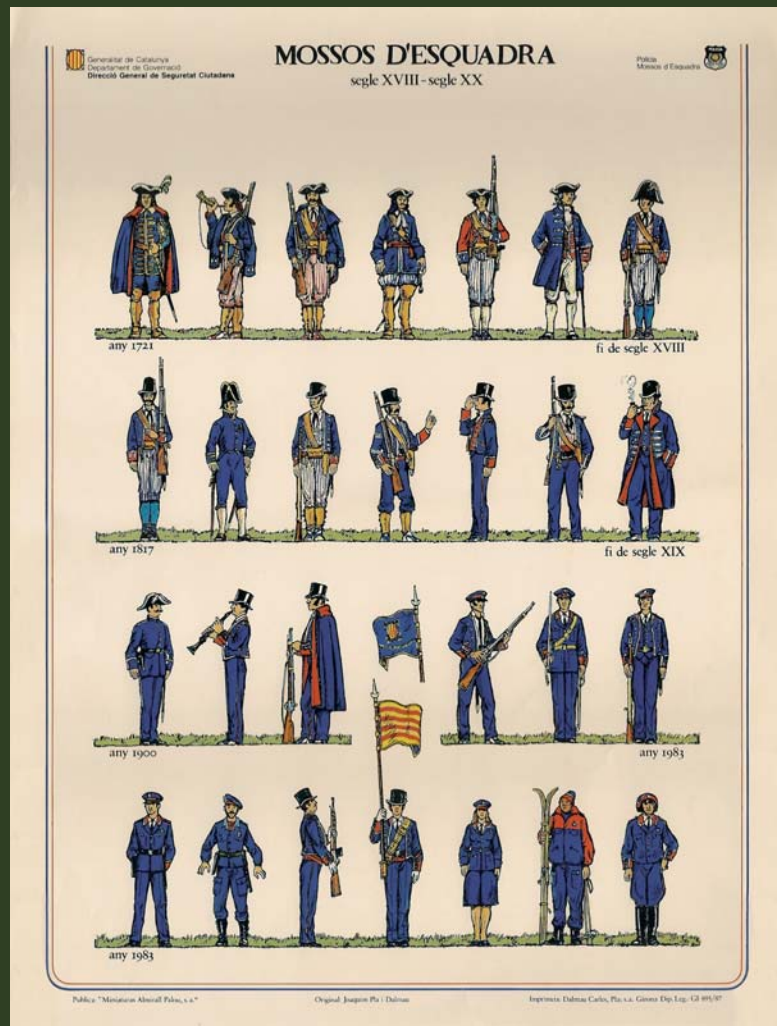
Aquesta maniobra va tenir lloc al Camp de Tarragona i és coneguda com la sublevació dels Carrasquets. La maniobra havia sigut propiciada per Berwick, i dirigida pel general francès Fimarçon. Aquest aixecament popular va ser encomanat a Pere Joan Barceló, àlies *el Carrasco*, segons la documentació borbònica, o Carrasquet, segons la veu popular, a qui Fimarçon li va concedir el grau de coronel. La rebel·lió va començar el 25 de març de 1719 i l'escenari foren les serralades circumdants del Camp de Tarragona: les muntanyes d'Escornalbou, la serra de Llaberia, la muntanya d'Arbolí, la Mussara...

El capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, davant l'imminent perill que representava aquell aixecament, com que no disposava de tropes professionals suficients per controlar la sedició i salvaguardar la frontera del Principat amb França, per ordre i aprovació de la Corona va decretar la mobilització, el 21 d'abril de 1719, de la població civil.

A cada corregiment hi havia una Esquadra o força manada pel corregidor, que era un militar, a excepció del corregiment de Talarn. Una instrucció posterior, del mes de juny, determinava la quota d'homes que les poblacions havien d'aportar i encomanava als corregidors que exigissin als batlles de les localitats l'execució de la lleva segons aquesta instrucció, la qual havia estat enviada pel ministre de la Corona. Aquesta instrucció avui es conserva a l'*Archivo General de Simancas*, a Valladolid, i porta data de 8 de juny de 1719. La signava *Don Salvador de Prats y Matas, secretario del Rey, nuestro Señor, y su escrivano Principal de Cámara i Gobierno* i fou enviada al capità general de Catalunya (en quedava una còpia a la Reial Audiència de Barcelona).

Pocs dies després d'aquesta instrucció (el 29 de juny), a Valls, es creava la força, comandada per

ESQUADRES DE CATALUNYA

Els Mossos d'Esquadra del segle XVIII al XX, segons un dibuix de Joaquim Pla i Dalmau. Cartell editat per la Generalitat de Catalunya. Impremta Dalmau Carles Pla, 1987 (arxiu particular)

un *Subalterno*, que va resultar ser el semoler Josep Massó, car la instrucció manava que havia de ser un dels allistats i que havia de saber llegir i escriure per portar el compte de tot el que rebia i lliurava. No cal dir que va ser designat per Juan Antonio de Naves i Benedit, auditor de la Reial Audiència de Barcelona. L'origen i creació, és a dir, la gènesi del futur cos de les Esquadres de Catalunya, com a ens policial, està en aquesta força auxiliar de la tropa professional.

El 5 de desembre d'aquest mateix any, Alberoni va caure en desgràcia i fou foragitat de la Cort de Madrid i enviat a l'exili. Els ànims dels borbons espanyols i francesos es varen aplacar i signaren la Pau de París el mes de gener de 1720. Carrascllet fou cridat i passà a França, on la seva tropa fou llicenciada. Davant d'aquesta situació de pau, la força dels efectius de les Esquadres es va reduir. L'any 1721, la fogositat dels sollevats i el lloc i terreny on actuaven restava reduït a les muntanyes del massís

del Gaià i la serra de Llaberia, al Camp de Tarragona, i a les muntanyes prepirinènques sobre Cardona i de l'eix del Cardener-Llobregat.

A partir d'aleshores, els sediciosos van ser considerats bandolers. Per tant, la reforma de les Esquadres esdevenia necessària: passaven de tropes de milícia auxiliar de la força armada professional a policia judicial que depenia de Sa Excel·lència i Reial Audiència, concretament de la Sala Criminal. La reforma de 1721 va deixar dues esquadres: una a Valls, comandada pel *quefe*, el batlle Pere Anton Veciana, amb dues sotesquadres, l'una a Riudoms, comanada per Francesc Martí, i l'altra a Rodonyà, sota el comandament de Josep Alegre, i una altra a Cardona, sota el comandament de Francesc Estruch. Ambdues esquadres eren independents pel que fa a actuacions i dotació.

La nova reforma que transformà definitivament i totalment les Esquadres en policia judicial fou la de 12 de juny de 1723. La reforma de 1721 havia permès a Veciana, com a *quefe* de l'Esquadra de Valls, coordinar la tasca de persecució dels escamots sediciosos —ara bandolers, que no s'havien acollit al perdó reial— que havien de dur a terme les sotesquadres de Riudoms i Rodonyà, les quals, juntament amb la de Valls, depenien directament d'ell. La reforma de 1723 —decretada pel capità general de Catalunya, José Carrillo de Albornoz y Montiel, comte de Montemar— unificava el comandament de les dues esquadres, la de Valls i la de Cardona, sota un mateix comandant: Pere Anton Veciana i Rabassa. Estruch, de Cardona, restava sota l'obediència de Pere Anton. Els efectius de les Esquadres es fixaven en seixanta homes, sis caporals i tres sotescaporals. La seu de la comandància es va establir a Valls, on va romandre fins a l'any 1735, en què el primer govern liberal la va traslladar a Barcelona, moment en què, a més, la comandància va deixar de ser ocupada exclusivament pels Veciana.

De milícia de paisanatge auxiliar de la força militar professional borbònica, creada l'any 1719, posteriorment transformada en una incipient força policial militaritzada el 1721, va passar a força policial totalment judicial el 1723, dependent de la Sala Criminal de la Reial Audiència de Barcelona. Heus ací l'origen de les Esquadres de Catalunya, avui conegudes com a Mossos d'Esquadra. ■

Pere Anton Francesc Gaspar Veciana i Rabassa va nèixer a Sarral (Conca de Barberà) el 8 d'abril de 1682. Fou batejat el dia següent, 9 d'abril, a l'església parroquial d'aquesta població. Foren padrins de fonts un oncle seu, Pere Anton Veciana i Moles, prevere i beneficiat, i Magdalena, muller de Francesc Veciana, doctor en medicina. Era fill legítim del matrimoni de pagesos benestants Josep Veciana i Moles i Maria Rabassa i Miró.

Fins als 22 anys va viure a Sarral. A aquesta edat, el 7 d'abril de 1704, va contraure matrimoni amb Maria Civit i Llobera, donzella de Rocafort de Queralt, nascuda el 18 de febrer de 1683, filla de Pere Civit i Contijoc i Llúcia Llobera. El matrimoni anà a residir al poble de les Piles, a fer de pagesos, car en aquest lloc els Veciana tenien una propietat mitjana.

El 25 de març de l'any 1709 va arrendar la seva propietat a Miquel Elies, de Santa Perpètua de Gaià, i passà, amb la seva dona i els seus fills, Pere Màrtir i Maria Eugènia, a residir a Valls, on el seu pare, Josep, ancià, vivia a casa del seu germà Antoni, escultor, casat amb Maria Arnet, filla dels negociants porcaters, Francesc Arnet i Maria. Va viure al carrer del Carme, on va comprar la casa que havia pertangut als sogres del seu germà, amb els quals havia format una associació per a la venda de ramats porcins.

No va assistir —el fet és llegendari— a l'acte d'homenatge que els representants de Valls van rendir a Lede el 8 de juliol de 1713, quan les tropes borbòniques entraren i rendiren Tarragona. Els síndics vallencs que hi van anar foren el notari Joan Sardà i Jaume Sarrà, adroguer. És també llegendari —si no és un error i fantasia d'Ortega i Espinós— que Veciana va contribuir a la victòria borbònica ajudant Lede en la campanya de la rendició de Barcelona, el 1714.

L'amistat amb el botifler tortosí Francesc Font, nomenat algtzgir de la Reial Audiència de Barcelona, després del seu alliberament de la presó, on el tenien les autoritats austriacistes, li valgué el nomenament de sotsbatlle de Valls, el 10 de desembre de 1714, per part del marquès de Castellfort. En aquell moment, Joan Sardà, antic partidari de l'arxiduc i ara botifler convençut, era el batlle de Valls. Pere Anton, com a sotsbatlle, era el braç executor de la justícia en nom del batlle i, per tant, portà a terme actes contra antics partidaris austriacistes comissionat per la Reial Audiència.

Quan esclatà la Revolta dels Carrasclats al Camp de Tarragona era sotsbatlle de Valls. No fundà les Esquadres de Catalunya, car ho feu el marquès de Castel-Rodrigo, el 21 d'abril de 1719, per una Reial Ordre enviada des de la Cort de Madrid. Es crearen Esquadres en tots els corregiments i partides a les principals viles i ciutats de Catalunya. La partida de Valls, dependent del Corregiment de Tarragona, fou establerta el 28 de juny, i el subaltern que la manava era el semoler Josep Massó i no Pere Anton Veciana. És llegendari l'episodi de la lluita, el 5 de desembre de 1719, entre Carrasclat i Veciana al Pati del Castell.

L'any 1719 va crear, juntament amb Francesc Font, la companyia de ramblers, i no abans.

L'any 1721 fou nomenat batlle de Valls. Aquest any tingué lloc la primera reforma de les Esquadres, una vegada finida la guerra amb França i firmada la pau. Les deu Esquadres, que corresponien als deu corregiments, foren reduïdes a dues: Una a Cardona i l'altra a Valls. La de Valls, amb dues sotesquadres, sota el comandament del quefe Pere A. Veciana.

L'any 1723, hi va haver la segona reforma de les Esquadres de Catalunya. Pere Anton Veciana fou nomenat comandant de les Esquadres de Catalunya, encara que la de Cardona tenia independència logística, però no econòmica. La comandància fou instituïda a Valls, i comandada pels Veciana fins al 1835, que passà a Barcelona.

La tercera reforma, de Risbourg, va tenir lloc l'any 1729, i Pere Anton Veciana fou nomenat comandant absolut de les Esquadres, dependent solament de la Sala Criminal de la Reial Audiència de Catalunya.

L'any 1735, malalt i decrepit, va renunciar al comandament, però abans va sol·licitar per al seu fill Pere Màrtir Veciana i Civit el càrrec de comandant de les Esquadres, gràcia que li fou concedida pel capità general, el comte de Glimes, el 12 de gener de 1736.

Pere Anton Veciana i Rabassa, primer comandant de les Esquadres reformades, va morir el 30 de gener de 1736. Fou sebollit davant el presbiteri de l'església del Carme de Valls. A la làpida que cobreix la fossa sepulcral hi ha una inscripció on hom pot llegir: Sepultura de Pera Anton Veciana i per tots los seus. Morí a 30 de ianer de 1736. ■

BIOGRAFIA DE PERE ANTON VECIANA

Joan Papell Tardiu

